

Nevšední osudy mého bratra Arsena Ing. Boris Zajíc, *15. května 1924 Huleč Česká

Náš rod je poněkud zvláštní. Dědeček z otcovy strany Václav Zajíc se přistěhoval na Volyň z obce Chrást na Kutnohorsku a jeho žena, naše babička, byla Češka, rozená Dvořáková. Zvláštnost způsobil náš tatínek Antonín Zajíc (*20. října 1878 Huleč Česká, †8. srpna 1963 Kolečovice u Rakovníka), který si vzal za manželku Ludmilu Hlowackou, dceru ukrajinského pravoslavného faráře a její matka, naše babička z matiny strany, byla Polka, rozená Linczewska. Tak jsou v našem rodě kromě genů českých zastoupeny také geny dvou hlavních národností žijících na Volyni.

Můj bratr, křtěný Arsenij, se narodil v roce 1907 v obci Novosilky, v újezdu Vladimír Volynskij, který je nejzápadnějším újezdem carské Volyňské gubernie. Mezi mnou a bratrem byl tedy věkový rozdíl 17 let. Za první světové války vojska vilémovského Německa obsadila západní část Volyně a moji rodiče řadu nich uprchli až k Žitomiru. Tam maličký Arsen dostal první představu o hrůzách války, revoluce, nepokojů a zmatků, v nichž se můj otec své rodině na nějaký čas ztratil. Maminka se s Arsenem uchýlila do Hulče České v západní části Volyně, k otcovým rodičům a v roce 1918 se jen díky šťastné náhodě za nimi dostal také otec. Tatínek učil v carském Rusku a od r. 1921 v polském státě na obecných školách, ale po doplnění patřičného vzdělání byl ustanoven pravoslavným duchovním česko-ukrajinské farní obce.

Bratr absolvoval základní školu s ruským a střední školu s polským vyučovacím jazykem, na níž se učil také ukrajinštině. Dva roky vykonával základní vojenskou službu v armádě Polské republiky a pak se neúspěšně ucházel o místo učitele v České matici školské, která sídlila v Lucku. V těchto třicátých letech postihla celý svět, nejen Polsko, velká hospodářská krize a nezaměstnanost. Bratr tedy zůstal v Hulči, kde pomáhal rodičům obdělávat kousek jejich pole a z toho živil rodinu. Kromě toho, bez nároku na plat, pracoval jako jednatel Českého klubu v Hulči, působil v Sokole jako cvičitel, a zúčastnil se také všesokolského sletu v Praze.

Před přepadením Polska nacistickým Německem v roce 1939 byl mobilizován do armády a od této doby ho již nikdo z naší rodiny neviděl. Jeho osudy, které dále uvádím, jsem se dověděl z písemného styku s ním a z hrstky jeho osobních dokladů, které jsem získal při jeho pohřbu v roce 1966 ve Velké Británii. V bojích o Pomořansko se málem utopil ve Visle, byl tam zajat a nejdříve umístěn v zajateckém táboře STALAG IVA odkud rodině docházely na Volyň fotografie a dopisy s razítkem „geprüft - cenzurováno“. Zajatcům z polsko-německé války nacisté leccos umožňovali: zaměstnání i částečně pobyt mimo tábor a mému bratrovi umožnili dokonce studium na Ukrajinském technicko-hospodářském institutu dálkového vzdělávání v Poděbradech. Dostával a posílal poměrně mnoho dopisů, což mu usnadnilo napojení na spojeneckou výzvědnou síť. Jeho největším úspěchem bylo to, že předal spojencům údaje o umístění a druhu výroby podzemní vojenské továrny poblíž Eisleben bei Halle, které získal od zamilované ženy německo-španělského původu, jež měla v této zbrojovce kontakty na nějaké vedoucí činitele. Jak se dověděl a mně po válce napsal, byla tato továrna spojeneckým letectvem zničena.

Za svůj největší přínos v boji proti nacizmu považoval svůj podíl na zpravodajském zabezpečení této akce. Bližší údaje o míře a rozsahu tohoto podílu se jen stěží mohl dovědět. Z více důvodů bylo nutné, aby z tohoto prostoru zmizel. Dosáhl toho, že byl nasazen do Jugoslávie, kde ovšem probíhala krutá partyzánská válka. Podařilo se mu dostat do části Itálie, kterou okupovali Němci a po několika pokusech, s velkým rizikem, překročit frontu vstříc postupujícím spojeneckým vojskům. Nejdříve se snažil vstoupit do československé zahraniční jednotky. Styčný důstojník, který měl nábor dobrovolníků na starosti, se vyjádřil v tom smyslu, že do československé zahraniční armády přijímají pouze skutečné Čechy a Slováky a ne „nějaké volyňské“.

Snad mu v bratrově češtině vadil polsko-ukrajinský přízvuk. V armádě generála Władysława Anderse pak bratra jako vojáka předválečné polské armády, který již proti nacistům bojoval, přijali bez váhání a pochybností. Byl začleněn do 3 Divizii Strzelców Karpatskich, v níž ve čtvrtém

praporu se zakrátko stal velitelem čety. Po dobytí Ancony se chystala jarní ofensiva a bratr se ji s podřízenou četou celé zúčastnil.

Boje byly tvrdé. Jen v 2. polském sboru, v jehož sestavě byla také 3. divize, bylo více než čtyři tisíce padlých a 15 tisíc raněných. Zntřicetičlenné čety, které bratr velel, padlo osm, zraněno bylo třináct a bojeschopných tedy zůstalo jen devět vojáků. Projevem uznání statečnosti čety bylo také udělení britských válečných medailí (War Medal).

Po ukončení vojenských operací v Itálii byl bratr přemístěn s celou touto armádou do Velké Británie. Uvažoval o reemigraci do Československa, ale ihned po válce poněkud zaváhal a převrat v roce 1948, který jsem mu v dopisech kriticky komentoval, ho od reemigrace odradil.

Až do jeho smrti koncem prosince 1966 jsme si dopisovali, protože získat devizový příslib do Velké Británie se mi nepodařilo. Získal jsem ho bez velkých průtahů až pro cestu na bratrův pohřeb.

Přivezl jsem nějaké jeho doklady ale hlavně urnu s popelem, kterou jsme uložili do matčina hrobu na Olšanských hřbitovech. V roce 1968 jsme s manželkou zůstali ve Velké Británii, podle úřední terminologie „bez souhlasu československých úřadů“. Náš pražský byt byl neprávem zcela vyklizen, takže v roce 1974 po návratu do Prahy v rámci amnestie, jsem většinu bratrovy korespondence nenašel. Musel jsem spoléhat především na svoji paměť a proto se může zdát, že tato vzpomínka je ochuzena o přesnější data.

Praha, v lednu 2003.